

Kuzey Irak'ta referandum

Referandum gerçekleşecek mi?

Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin (IKBY) ilan ettiği bağımsızlık referandumuna bir haftadan kısa bir süre kaldı. Oy pusulaları çoktan basıldı, ancak 25 Eylül'de planlanan referandum yapılacak mı yapılmayacak mı, yoksa ertelenecek mi gibi sorular gündemden düşmüyor. Bunun en büyük nedeni kuşkusuz Irak merkezi hükümeti ile Kürt yönetimi arasında bir uzlaşma olmaması. İki taraf arasında uzun süre devam eden siyasi tartışmalar yargıya taşındı, Irak Anayasa Mahkemesi'nden referandumun durdurulması kararı çıktı.

Irak parlamentosu da Kürt milletvekillerinin boykot ettiği oylama sonucunda referandumu tanımama kararı aldı. Parlamento aynı oylamada Irak Başbakanı Haydar el İbadi'ye ülkenin toprak bütünlüğünün korunması için "gerekli tüm önlemleri" alma yetkisini de verdi. Bağdat'ın karşı çıkmasının yanı sıra bölge ülkelerinin ve uluslararası aktörlerin tutumu da referandumun akıbeti konusundaki tartışmanın ortasında yer alıyor. Kürtlerin bağımsızlık referandumunu istemeyen ülkeler her geçen gün Erbil üzerindeki baskıyı artırmanın yollarını arıyor.

Tüm bunlara rağmen IKBY Başkanı Mesut Barzani şu ana kadar geri adım atmadı. Barzani son olarak Salı günü yaptığı açıklamada Bağdat'a seslenerek "Referandumun yerini tutacak bir alternatif plan sunulmazsa, iptal etmemiz imkansız" dedi. Ancak bu yine de "Referandum gerçekleşecek mi, gerçekleşemeyecek mi?" sorusunun yanıtı değil, 25 Eylül'ü bekleyip görmek gerekecek.

Kim karşı çıkıyor, kim destekliyor?

Bölge ülkelerinin büyük çoğunluğu haritada bir Kürt devleti istemiyor. Türkiye her ne kadar IKBY ile son yıllarda yakın ilişkiler geliştirmiş olsa da referanduma ve olası bir bağımsızlığa net bir şekilde karşı çıkıyor. Ankara bu konudaki fikrini "Irak'ın toprak bütünlüğünün korunmalı" teziyle savunuyor. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, IKBY'nin referandumuyla ilgili kararlarını 22 Eylül'deki MGK'da alacaklarını açıkladı. Ankara'nın referandumdan vazgeçilmesi için son ana kadar her türlü diplomatik girişimde bulunması bekleniyor.

Irak Kürtlerinin bağımsızlık adımı için açıkça karşı olan bir başka ülke İran. Hatta bu durum İran'la Türkiye'yi yakınlaştırdı, iki ülke ortak hareket etme kararı aldı. Irak'ın bir başka komşusu Suriye de referanduma karşı çıkıyor.

Diğer taraftan kendisini "Arap denizinde dört tarafı kuşatılmış bir ada" gibi gören İsrail çok net bir şekilde Kürt bağımsızlığını destekliyor. Dolayısıyla olası bir Kürt devletinin buradaki Arap yapıyı kırması, yeni bir güç odağı oluşması İsrail açısından istenen bir durum.

Başlangıçta çok net olmayan uluslararası aktörlerin tavrı da daha belirgin hale geldi. ABD yönetiminden son yapılan açıklamalarda Erbil'e referandumun ertelenmesi çağrısı yapıldı. Bölgede önemli bir aktör haline gelen Rusya ise referandum lehinde ya da aleyhinde bugüne kadar net bir tavır ortaya koymadı. Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Temmuz ayındaki bir röportajında bağımsızlık oylamasının komşu ülkeleri de ilgilendiren bir mesele olduğunu söylemişti. Almanya da Irak'ın toprak bütünlüğünden yana olduğunu açıklamıştı. Birleşmiş Milletler ise geçtiğimiz günlerde Erbil'i referandumu ertelemeye çağırmişti.

Kuzey Irak'ta referandum

Hangi bölgeleri kapsıyor?

Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi resmi olarak dört vilayetten oluşuyor: Süleymaniye, Erbil, Dohuk ve Halepçe. Ancak bunlar dışında Kerkük, Hanekin ve Sincar gibi tartışmalı bölgelerin de referanduma dahil edilmesi gerilimi tırmandırıyor.

Demografik yapısı ve statüsü tartışma konusu olan Kerkük'te İl Meclisi geçen ay aldığı kararla referanduma katılacaklarını açıklamıştı. Yaklaşık 5,5 milyon nüfusa sahip olan IKBY'nin seçmen sayısı 2013'teki son parlamento seçimleri sırasında 2,8 milyon civarındaydı.

Ancak seçim komisyonu tartışmalı bölgelerin de seçime dahil edilmesiyle bu referandumda 5 milyondan fazla seçmenin oy kullanabileceği belirtiliyor. Seçmenlere "Kürdistan bölgesinin ve bölge dışında kalan Kürt yerleşimlerinin bağımsız devlet olmasını destekliyor musunuz?" sorusu sorulacak.

Kerkük neden önemli?

Irak'ın petrol zengini kenti referandumun başlıca gerilim konusu. ABD'nin Irak'ı işgalinin ardından yoğun bir Kürt göçünün yaşandığı kentin statüsü Irak'ın 2005 anayasasına göre referandumla belirlenecekti. Ancak ülkenin içinde bulunduğu istikrarsızlık nedeniyle Kerkük'ün resmi olarak Kürt yönetimine mi yoksa Irak merkezi hükümetine mi bağlanacağını belirleyecek bu oylama bugüne kadar yapılamadı. 2014 yılında DAESH tehlikesine karşı peşmerge güçlerinin kente konuşlanmasıyla fiilen Kürt yönetiminin kontrolüne geçen Kerkük'te, geçen Mart ayında kamu binalarına Kürt bayrağı çekilmesiyle tansiyon iyice artmıştı.

Bağdat, Kerkük'ün idari olarak merkezi yönetime bağlı olduğunu belirtirken, Kürtler ve özellikle kentte hakimiyet süren Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB), Kerkük'ün IKBY'ye ilhak edilmesini talep ediyor. Türkmenler ise buna karşı çıkarak Kerkük'ün özel bir statüye sahip olmasını istiyor. Kent nüfusu büyük ölçüde Türkmen, Kürt ve Araplardan oluşuyor. IKBY'ye göre Kerkük'teki seçmen sayısı 900 bin civarında.

Çatışma riski var mı?

En fazla endişe edilen konu bağımsızlık referandumunun Kürtler, Araplar ve Türkmenler arasında bir etnik çatışmaya dönüşmesi. Kerkük'te gerilim Pazartesi gecesinden itibaren tırmanmaya başladı bile. Referandum kutlaması yapan bir grup Kürt, Türkmenlerle çatıştı, bir kişi hayatını kaybetti. Gerilimin yatıştırılması için kente takviye güvenlik gücü konuşlandırıldı.

Bağdat yönetimi, referandumun şiddete yol açması halinde askeri müdahalede bulunacağını bildirmişti. Irak sınırında tatbikata başlayan Türkiye ise, Irak'taki referandumun "ulusal güvenlik" meselesi olduğunu açıkladı. Başbakan Binali Yıldırım, "Bu konuda her türlü adımı atmaya hazırız" dedi.

Kuzey Irak'ta referandum

Diğer taraftan ; Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'nin (IKBY) bağımsızlık referandumuna karşı MGK ve Bakanlar Kurulu'nda gündeme gelmesi beklenen başlıklar arasında askeri ve ticari yaptırımlar başı çekiyor.

Türkiye, 25 Eylül'de yapılacağı açıklanan Kuzey Irak referandumunu tanımayacağını açıklamasının ardından bakanlıklar ve Genelkurmay Başkanlığı, Erbil'e uygulanacak yaptırımları belirlemek üzere alarma geçti. Hazırlanacak dosyalar, 22 Eylül'de yapılacak Milli Güvenlik Kurulu (MGK) ve Bakanlar Kurulu'nda masaya yatırılacak.

Gazete Habertürk'ün haberine göre Türkiye, Irak Kürt Bölgesel Yönetimi'nin (IKBY) referandum kararından vazgeçmemesi halinde, başta ekonomik olmak üzere siyasi ve askeri yaptırımları uygulamaya koyacak. İşte gündemde olan yaptırımlar:

- 1)BAŞKONSOLOSLUK:** Erbil Başkonsoloslugu'nun kapatılması gündemde.
- 2) HABUR:** Kuzey Irak ekonomik ve ticari olarak Türkiye'ye büyük ölçüde bağımlı. Türkiye, Kuzey Irak ile olan Habur Sınır Kapısı'nı kapatmayı veya sınırlamayı da gündemine alabilir. Derecik, Gülyazı ve Üzümlü sınır kapıları için de düzenlemeler gündeme gelebilir.
- 3) BORU HATLARI:** Türkiye, referandumdan sonra Kuzey Irak petrolünü Ceyhan üzerinden Avrupa'ya taşıyan petrol boru hattında sınırlamaya gidebilir. Erbil'den Şırnak'a dönecek boru hattıyla doğalgazın taşınmasına yönelik proje rafa kalkabilir.
- 4) ASKERİ EĞİTİM:** Türkiye, DEAŞ ile mücadelede peşmergeye askeri eğitim ve lojistik destek vermişti. Bu yardımların tamamıyla sonlanması hayata geçebilir.
- 5) TİCARETTE SINIRLAMA:** Bölgede satışa sunulan ürünlerin yaklaşık yüzde 50'sini Türk malları oluşturuyor. Türkiye, bölgeye yapılan yabancı yatırımlarda ilk 5 ülkenin içinde. Türkiye, bu bölge için gösterdiği kolaylaştırmaları ve yatırımlarını yeniden gözden geçirebilir.
- 6) ASKERİ MÜDAHALE:** Türkiye, bölgedeki Türkmenlere yönelik müdahale durumunda askeri seçeneğe yönelebilir.

M.BAKİ ATILAL**m.baki@turkishyatirim.com**

Turkish Yatırım Menkul Değerler A.Ş.'nin diğer raporlarına;

www.turkishyatirim.com

www.turkborsa.net

<https://twitter.com/turkishyatirim>

<https://twitter.com/turkborsanet>

adreslerinden ulaşabilirsiniz.

ÇEKİNCE :

Burada yer alan yatırım bilgi, yorum ve tavsiyeleri yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Yatırım danışmanlığı hizmeti, yetkili kuruluşlar tarafından kişilerin risk ve getiri tercihleri dikkate alınarak kişiye özel sunulmaktadır. Burada yer alan yorum ve tavsiyeler ise genel niteliktedir. Bu tavsiyeler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihlerinize uygun olmayabilir. Bu nedenle, sadece burada yer alan bilgilere dayanılarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir.

Bu rapordaki bilgi ve fikirler, Turkish Yatırım Menkul Değerler A.Ş. tarafından güvenilir olduğuna inanılan kaynaklardan derlenerek ve sadece bilgi vermek amacıyla hazırlanmıştır. Turkish Yatırım Menkul Değerler A.Ş., bu bilgilerin doğruluğu veya bütünlüğü konusunda bir garanti veremez. Bu rapordaki görüşler, tahmin ve projeksiyonlar, raporu hazırlayan analistlerin fikirlerini yansıtmaktadır. Analistler, görüş ve tahminlerini haber vermeksizin değiştirme hakkına sahiptirler. Turkish Yatırım Menkul Değerler A.Ş. ve personeli, bu rapordaki bilgilerin eksikliğinden veya yanlışlığından dolayı hiçbir şart altında sorumlu tutulamaz.